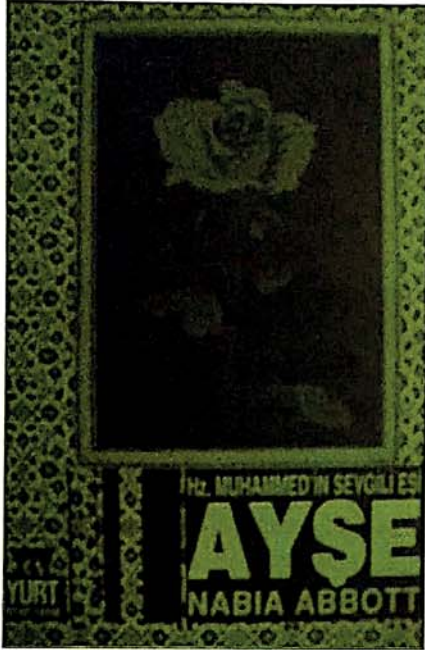

Hız. Muhammed'in Sevgili Eşİ AYŞE

(Aishah, The Beloved of Muhammed)

NABIA ABBOTT

Çev: Tuba Asrak Hasdemir
YURT KİTAP YAYINLARI
ANKARA 1999,
214 S., 13.5X19.5 cm,
ISBN: 9757076228

Hız. Muhammed'in eşlerinden Ayşe'nin biyografik roman tarzında yazılmış yaşam öyküsünü ele alan kitap, Sarah Graham-Brown'un giriş yazısıyla başlamaktadır. Bu bölümde yazar hakkında bilgiler verilmekte, kitabın yazılış nedeni ele alınmakta, İslam'da kadın hakları konusu ele alınmaktadır.

Önsözde yazar kısaca kitabını takdim etmekte ve şunları kaydetmektedir:

"Neşeli mizacı ve üsteleyci çekiciliğiyle Ayşe, Muhammed'in hayatının son yıllarında aşkın tazeleyici esintisini getirdi. Ancak Muhammed'in ölümünde bile Ayşe hâlâ büyük kısmıyla kendisinin önünde giden bir hayata sahipti. Ayşe'nin, Peygamber hayatı boyunca kendisini nasıl hissettiği ve onun ölümünden sonra yaklaşık yarım yüzyıl boyunca yeni Müslüman

devletin işlerindeki etkisini nasıl sürdürdüğü, İslam'ın ilk döneminin tarihinin ana ve ilgi çekici, canlı konularındandır. Ayşe, İslam dünyası dışında da Muhammed'in gözde karısı olarak bütün Müslüman kadınlar içinde en çok tanınanıdır. Ancak Ayşe konusundaki ilgileri tali olmaktan bile uzak şarkiyatçılar, onun renkli yaşantısındaki bazı çarpıcı olaylara değinmenin ötesine gidemezler."(s.17)

Eserin hazırlanış gayesini yazar: "Bildğim kadarıyla Ayşe'nin ilk tanımlanmış yaşam öyküsü olan bu eser, İslamiyet'in ilk "first lady"sinin hayatının daha büyük bir kısmını bilme ve bilinir kılma ve diğer yandan da yeni Müslüman dünyaya bir armağan olması düşüncesiyle hazırlanmıştır." cümleleriyle ifade etmektedir.(s.17) Müslüman kadın hareketinin sorunlarıyla ilgilenen herkesin, İslamiyet'te önemli kadınların başarılarına da büyük merak duyacakları kesindir. Yazar bu kadınlardan en ünlüsü olarak Ayşe'yi göstermektedir.

Önsözden sonra yazar eserini üç bölüme ayırmıştır: I. Bölüm: Muhammed'in sevgili eşi, II. Bölüm: Müminlerin annesi, III. Bölüm: İslamiyet'te Alim ve Aziz.

I. Bölüm'de yazar ayrıntılı olarak Hız. Muhammed'in evliliklerine ve bu bağlamda Ayşe ile olan evliliğine, Ayşe'nin diğer hanımlarla olan münasebetlerine değinmektedir. I. Bölüm boyunca Hız. Muhammed'in Hatice'nin 619 yılında vefatından sonra Sevede, Aişe, Hafsa, Zeynep binti Huzayma, Ümmü Seleme, Zeynep binti Cahş, Cüveyriye binti Haris, Reyhane binti Zeyd, Safiye binti Huyay, Mariye, Ramle binti Ebu Süfyan, Meymune binti Haris ile evlenmeleri detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

Peygamber eşleri bağlamında tesettür ayetinin inişi, eşlerin gezme, normal örtünme, Peygamber'in ölümünden sonra evlenebilme gibi özgürlüklerin kısıtlanması, bireysel özgürlüklerin kısıtlanmasına karşın, şerefli ve saygın konuma yükselmeleri olarak ifade edilmiştir. (s.41 vd.)

İfk hadisesini genişçe ele alan yazar, (s.45 vd.) bu konunun neticesinde Ayşe'de Ali'ye karşı daha önceki olumsuz sözlerine mebni gerçek bir düşmanlık olmasa bile derin bir hoşnutsuzluk başladığını, bu durumun sonraki yıllarda Ali'nin kişisel ve siyasi ihtiraslarına engel olma girişimlerinde bulunmasına yol açtığını belirtmektedir. (s.52)

Yazar eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerine, kıskançlıklarına, Ayşe'nin eşler arasında sıvrilmesine, eşlerin Muhammed'e kızmalarına ve neticede toptan boşama

haberlerinin yayılmasına, Peygamberin Ayşe'ye olan özel tutkusuna geniş yer vermiştir.

II. Bölüm'de; Hz. Peygamberin vefatından sonra Ayşe'nin durumu anlatılmaktadır. Babası Ebû Bekir'in vefatından sonra halife olan Ömer'le samimi ve işbirliğine dayalı bir ilişkisi olmuştur. Halifelğinde Ömer, Peygamber eşlerine hazine gelirlerinden büyük pay vermiştir. Bu dönemde Ayşe'nin toplum içindeki konumu güçlenmiş; Hz. Peygamber'in sünneti konusunda kendisine danışılmış, hatta fetva verme durumuna kadar gelmiştir. (s.103 vd.)

Kendisi için ayırmış olduğu mezar yerini Ömer'e verecek kadar onunla samimi olan Ayşe, Ömer'in ölümünden sonra Osman'la da ilk zamanlar iyi geçinmiştir. Osman'ın idaredeki zayıflığı ve Ayşe'nin maaşını diğer eşlerin maaşları derecesine indirmesi soğukluğa neden olmuştur. Kimi idari ve cezai işlerinde Ali'nin Osman'ı uyarması da bunda etkili olmuştur. Buna rağmen asilerin Osman'ı katletmelerine karşı çıktı, fakat kuşatma sürdüğü sırada hacca giderek bir nevi işleri oluruna bıraktı. Katlinde sonra da Medine'ye dönmekte acele etmedi. Ali'ye biat edildiğini duyduğunda, bunu soğuk karşılayarak Kâbe'de konuşma yapmış ve Osman'ın katillerinin bulunmasını istemiştir. Muaviye de onun grubuna katılmış ve Ali'ye karşı birliktelik oluşturmuşlardır. Olaylar neticesinde meydana gelen Cemel vakası ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ali, savaş neticesinde yenik düşen Ayşe'ye gerekli hürmeti göstermiştir. Onun davasını daha sonra Muaviye sürdürdü. Bu sürede Ayşe genelde sessiz kalmıştır.

III. Bölüm'de ise; Muaviye'nin Ayşe'yi kendi safına çekme çabalarına rağmen Ali ile barışık kalması, geçmişteki olaylara karşı büyük üzüntü duyduğu anlatılmaktadır. Fakat Muaviye ile haberleştikleri de kaydedilmiştir. Ali'nin ve arkadaşlarının öldürülmesinden sonra Muaviye ile arası açıldı. Yaşının ilerlemesiyle de her kesimden Müslümanın kendisine danıştığı bir duruma geldi. Hafızası kuvvetli olduğundan şiir, hitabet, hadis, tıp alanlarında entelektüel bir seviyeye sahipti.

Ayşe son hastalığına yakalandığı zaman, öldükten sonra Muhammed'in yanına gömülmesini istemiştir. Buna sebep olarak eski saflık ve erdemliliğinin kaybolması, yaptıklarından pişmanlık duyması gösterilmiştir.

Ayşe'nin yaşam öyküsü tarihi tartışmaya, İslamiyet'te ve bugünkü İslam ülkelerinde kadının konumu tartışmalarına önemli katkılarda bulunmaktadır. Şar-

kiyatçılar için genellikle ilginç olaylarla gündeme gelen Ayşe'nin ilk tamamlanmış yaşam öyküsü olması ve yaşamının değişik yönlerini ele alması önemlidir.

Araştırma sonucu ortaya çıkardığı çalışmasında yazar, roman dilini ve bilimsel çalışmayı iyi entegre etmiştir. Bu çalışma aynı zamanda bir toplumsal tarih çalışmasıdır. Tarihte toplumda öne çıkmış kadınların nüfuzuna önem vererek tarihi yeniden konuşturmuştur. İslam'ın ilk döneminin kadınlar üzerindeki etkisine, Hz. Muhammed'in kendi hayatının sağladığı örnekler ve onun vefatından sonra İslamiyet'in kurumsallaşması çerçevesinde gönderilerde bulunur.

Abbott, Hz. Muhammed'in İslam öncesi Arabistan'da kadınların sahip olduğu onurlu konumlarını kabul ettiğini ileri sürmektedir. Ona göre; Hz. Muhammed kadınlar için bazı reformlar yapmışken, sorunlara genellikle açık ve gerçek çözüm bulma yaklaşımını benimsemiştir. Müslüman kadınların hukuki ve ekonomik durumlarında iyileştirmeler başlatmakla beraber, diğer uygulamalarıyla kadını ikinci planda erkeğin bir adım gerisinde tutmuştur. Abbott, kadının hayatındaki sınırlamaların dini öğretilerin sonucu olmaktan ziyade, hızla yayılan İslam daireesindeki sosyo-ekonomik gelişmelerin sonucu olduğunu görüşündedir. Hz. Muhammed'in çıkan aile kargaşalarından dolayı eşlerini tecrit etmesi, gelecek için örneklik teşkil etmiştir.

Bir sonuç olarak kadının kamusal alanda liderliği pek itibar görmemektedir. Hatta savaşlarda yer alan kadınlar kendi adlarına nadiren hareket edebilirler. Nüfuzlarını daha çok babaları, kocaları, aileler aracılığı ile elde etmek durumundadırlar. Ayşe'nin Cemel savaşında yenilmesi kadının kamusal yaşamdan çekilmesi yönünde etkili bir neden olmuştur. İslamiyet'te bir buçuk yüzyılı aşkın süre, devlette kadınların nüfuzu sürekli olarak azalmıştır. ■

Dr. Halit ÇİL